

KVADRATICKÉ OBJEKTY ZE SÍDLIŠTĚ KULTURY S LINEÁRNÍ KERAMIKOU VE ZLÍNĚ-MALENOVICÍCH V KONTEXTU FUNKČNÍCH A SOCIÁLNÍCH ASPEKTŮ

JAROSLAV BARTÍK – MIROSLAV POPELKA –
JOHANA MALÍŠKOVÁ – ADAM FOJTÍK – JAN NOVÁK

V roce 2015 byly objeveny na dlouhodobě zkoumaném sídlišti kultury s lineární keramikou ve Zlíně-Malenovicích – Zadním Mezicestí čtyři zahloubené kvadratické objekty, z nichž dva obsahovaly i pozůstatky po vnitřní konstrukci. Předkládaná studie prezentuje jejich nálezovou situaci v kontextu prostorových a chronologických struktur sídliště. Na základě rešerše typologických analogií je formou diskuze představena funkční interpretace kvadratických objektů a s nimi spojených hypotetických socioekonomických aspektů.

The four quadratic sunken-floored features, two contained remains of the internal construction, were excavated at the settlement of the Linear Pottery culture at Zlín-Malenovice Zadní mezicestí in 2015. The article presents their finding situation in the context of spatial and chronological structures of the settlement. Based on a search of typological analogies, a functional interpretation of rectangular sunken-floored features and associated hypothetical socioeconomic aspects is presented in the form of a discussion.

jihovýchodní Morava, neolit, sídlištní struktura, zahloubené kvadratické objekty, kultura s lineární keramikou

South-eastern Moravia, Neolithic, settlement structures, rectangular sunken-floored features, Linear Pottery culture

Úvod

Sídliště v poloze Malenovice u Zlína – Zadní mezicestí představuje jednu z nejvýznamnějších a nejintenzivněji archeologicky zkoumaných lokalit nejen na Zlínsku, ale i v rámci celé jihovýchodní Moravy. Rozprostírá se na levém břehu dolního toku říčky Dřevnice, levostranného přítoku řeky Moravy. Z hlediska pozice v prostoru pravěké sídelní oikumeny na Moravě je Podřevnicko okrajovým regionem situovaným v podhůří Vizovické vrchoviny a Bílých Karpat, přesto odtud evidujeme poměrně početné doklady osídlení z období kultury s lineární keramikou (dále jen LnK; LANGOVÁ 2011). Předmětná lokalita byla osídlena hned v několika epochách zemědělského pravěku (kromě neolitu je doložen pozdní eneolit, více fázemi doba bronzová a také doba halštatská), rané době dějinné (doba laténská i doba římská) a v raném středověku (9. století; souhrnně KOHOUTEK 2007, 334–335), což

CHRONOLOGIA ABSOLUTNA AUSTRO-MORAWSKIEJ GRUPY KULTURY LENGYEL W DORZECZU MORAWY I W GÓRNYM DORZECZU ODRY

TOMASZ J. CHMIELEWSKI

Artykuł poświęcony jest problematyce chronologii radiowęglowej austro-morawskiej grupy kultury Lengyel na obszarze obejmującym północną część Dolnej Austrii, Morawy i Górny Śląsk. Przedstawia zestawienie kluczowych pomiarów wieku radiowęglowego wraz z podstawową specyfikacją substancjalną i kontekstualną prób, na podstawie których je uzyskano. Bazując na jakościowym przewartościowaniu ich przydatności do datowania poszczególnych faz rozwojowych kultury Lengyel, zbudowane zostały nowe globalne i regionalne modele chronologiczne. Prezentowane modelowanie uwzględnia to, że wśród zebranych wyników pomiaru wieku radiowęglowego obecne są liczne zdefiniowane i nie dające się zdefiniować wartości odstające. Uzyskane zostały skonfrontowane z ustaleniami dokonanymi w ramach innych studiów w tym zakresie i poddane krótkiej dyskusji. Na tej podstawie wytyczony został pożądaný przyszyły kierunek badań chronometrycznych nad kulturą Lengyel na obszarze objętym niniejszym studium.

The paper is devoted to the issues of the radiocarbon chronology of the Austro-Moravian group of the Lengyel culture on the area encompassing the northern part of Lower Austria, Moravia, and Upper Silesia. It presents a set of crucial radiocarbon age measurements as well as substantial and contextual specifications of the samples they were obtained from. Based on a qualitative reassessment of their suitability for dating of subsequent phases of the Lengyel culture development, new global and regional chronological models were built. The presented modeling takes into account that among the radiocarbon age measurements gathered there are numerous definable and undefinable outliers. The outcomes are confronted with the results of other studies in this regard and briefly discussed. On this ground, a further course of the chronometric research on the Lengyel culture in the present study area was charted.

Dolna Austria, Morawy, Górny Śląsk, kultura Lengyel, chronologia radiowęglowa

Lower Austria, Moravia, Upper Silesia, Lengyel culture, radiocarbon chronology

1. Wstęp

Austro-morawska grupa kultury Lengyel, tradycyjnie określana przez większość badaczy czeskich i morawskich jako kultura morawskiej ceramiki malowanej, stanowi materialną manifestację jednego z kilku najważniejszych i najbardziej dynamicznych kierunków ewolucji środkowoeuropejskich społeczności naddunajskich po zaniku kultury ceramiki wstęgowej rytej. Wzorce kulturowe kształtujące się na łonie tej szczególnej formacji społeczno-gospodarczej były na tyle atrakcyjne, że ich recepcja na obszarze

DOMY JORDANOVSKÉ KULTURY Z OLMOUCE-SLAVONÍNA

MAREK KALÁBEK – PAVLÍNA KALÁBKOVÁ

Jedním z jubilantových badatelských témat je i podoba časně eneolitického domu na Moravě. Řešil ho díky výzkumu v Rousínovci u Rousínova, kde na sídlišti jordanovské kultury odkryli jeden z půdorysů domů z tohoto období. Miroslav Šmíd vytváří hypotézu, že zachovaný žlabový půdorys ve tvaru písmene U z Rousínovce je jen polovinou původní stavby, které chybí část tvořená kůlovou konstrukcí. Ve shodě se situací v prostoru sousední ludanické kultury se domnívá, že domy jordanovské kultury na Moravě byly dvouprostorové, rozdělené do dvou velikostně přibližně shodných, ale konstrukčně odlišných polovin. K této Šmídově tezi se lze dnes vyjádřit díky objevu osmi půdorysů staveb na sídlišti jordanovské kultury v Olomouci-Slavoníně a věnujeme tomu následný příspěvek.

One jubilant researcher's theme is the appearance of an early Eneolithic house in Moravia. He solved it through research at Jordanov culture settlement at Rousínovec near Rousínov, where a ground plan of the house from that period was excavated. Miroslav Šmíd hypothesizes that the preserved U-shaped trench ground plan from Rousínovec is only half of the original structure, missing the part formed by the post structure. Consistent with the situation in the space of the neighbouring Ludanice culture, he believes that the houses of the Jordanov culture in Moravia were two-part, divided into two halves with sizes approximately equal but structurally different. The discovery of eight ground plans of the buildings on the Jordanov culture settlement in Olomouc-Slavonín allows us to comment this opinion.

časný eneolit, jordanovská kultura, dům, Olomouc-Slavonín

Initial Eneolithic, Jordanov culture, house, Olomouc-Slavonín

Úvod

Dlouholetý výzkum na předměstí Olomouce, přesněji ve východním okraji městské části Olomouc-Slavonín, jižně od ulice Arbesova v polních tratích Zahrady a Za Křenkovým (obr. 1), odkrývá rozsáhlé archeologické naleziště datované do eneolitu (jordanovská kultura, kultura nálevkovitých pohárů, kultura se šňurovou keramikou), doby bronzové (únětická kultura, věteřovská kultura, slezská kultura), doby železné (platěnická kultura, laténská kultura), středověku a novověku (naposled KALÁBEK – ŠÍN 2020, zde odkazy na další literaturu). Zdejší mírné svahy úrodných polí a předměstských zahrad na první pravobřežní terase řeky Moravy jsou postupně zastavovány rodinnými domy a příslušnou infrastrukturou. Výzkumy zde

LENGYELSKÉ A JEVIŠOVICKÉ SÍDLISKO V KOČÍNE NA JUHOZÁPADNOM SLOVENSKU

JANA MELLNEROVÁ ŠUTEKOVÁ – IGOR MURÍN

Príspevok je venovaný výsledkom nového nedeštruktívneho prieskumu na lokalite Kočín (obec Kočín-Lančár, okr. Piešťany) na juhozápadnom Slovensku. Základný archeologický výskum v polohe Dieľce bol realizovaný v polovici 80-tych rokov 20. storočia V. Němejcovou-Pavúkovou, kedy sa odkryli sídliskové objekty s lengyelským keramikým materiálom a zároveň bolo objavené prvé jevišovické sídlisko východne od Malých Karpát. Geofyzikálny prieskum potvrdil prítomnosť objektov aj za hranice pôvodného terénneho výskumu, čo naznačuje existenciu antropogénnych aktivít v rozlohe minimálne 1,7 ha. Autori sa venujú aj otázke sídelných stratégií v mladom neolite a mladom eneolite a trom rondelom nachádzajúcim sa v blízkosti lengyelského sídliska v Kočíne.

The paper deals with the results of a new non-destructive survey on the site Kočín (Kočín-Lančár village, dis. Piešťany) in southwestern Slovakia. On the site Kočín-Dieľce the basic archaeological excavation was carried out in the mid-1980s by V. Němejcová-Pavúková. In that time features with Lengyel ceramic material and the first Jevišovice settlement east of Little Carpathians were uncovered as well. The geophysical survey indicates the presence of features and anthropogenic activities beyond the border of previous excavation on an area of at least 1.7 ha. The authors also deal with settlement strategies in late Neolithic and late Eneolithic and the presence of three roundels near Lengyel site in Kočín.

lengyelská kultúra, jevišovická kultúra, pravek, sídliskové objekty, rondel, geofyzikálny prieskum, V. Němejcová-Pavúková, Malé Karpaty

Lengyel culture, Jevišovice culture, Prehistory, settlement features, roundel, geophysical survey, V. Němejcová-Pavúková, Little Carpathians

Úvod

Archeologická lokalita v Kočíne (obec Kočín-Lančár, okr. Piešťany) v polohe Dieľce (obr. 1) bola systematicky skúmaná v rokoch 1986 až 1988 V. NĚMEJCOVOU-PAVÚKOVOU (1987a; 1988; 1990). Spočiatku záchranný terénny výskum odkryl spolu 56 sídliskových jám a iných štruktúr, ktoré boli na základe keramickej výplne objektov a čiastočne priestorových vzťahov datované do obdobia neolitu (lengyelská kultúra) a eneolitu (jevišovická kultúra), resp. i modernej doby. Archeologická lokalita je vo vedeckej literatúre známa okrem iného aj nálezom keramickeho modelu domu (sýpky) na štyroch nôžkach z dna hliníka (obr. 2) s polykultúrnou výplňou a taktiež

SOLITÉRNÍ MUŽSKÝ HROB KULTURY SE ŠŇŮROVOU KERAMIKOU ZE SMRŽIC NA PROSTĚJOVSKU

PAVEL FOJTÍK – JAROSLAV PEŠKA – ANTONÍN PŘICHYSTAL

Příspěvek představuje objev solitérního bohatého mužského hrobu kultury se šňůrovou keramikou s kompletní výbavou (7 nádob, broušená sekera a sekeromlat, kus kamenné suroviny, závěsek z kančího klu a rozpadlý měděný předmět) v průběhu záchranného výzkumu v roce 2019. Datován je mezi starší a střední fází lokálního vývoje moravské šňůrové keramiky (IIIa/b), a to především na základě přítomnosti dvojice nově vyčleněné variety dřevhostických džbánů (CD1/2, varianta Určice). Zaujme dominantní poloha hrobu na plató výrazného terénního hřbetu s velkolepým výhledem do krajiny, k němuž nacházíme paralely v blízkém okolí (Dobrochov, Vřesovice). Postupně se ukazuje, že jsme schopni v rámci lokálního vývoje MŠK vyčlenit kategorii izolovaných, rozměrných, bohatě vybavených mužských pohřbů, nebo malých mohylníků s dominancí mužského elementu na jasně exponovaných krajinných dominantách. Tato alokace jistě není náhodná a patrně měla zdůraznit a podtrhnout společenský statut a význam pohřbu čelních reprezentantů společnosti.

The paper represents the discovery of a solitary Corded Ware culture rich male grave with a complete equipment set (7 vessels, axe and battle-axe, a piece of raw stone material, a boar tusk pendants and a decayed copper object) in the course of the 2019 rescue research. It is dated between the early and middle stages of local development of Moravian Corded Ware culture (IIIa/b), mainly based on the presence of a pair of newly earmarked variety of Dřevhostice-type jugs (CD1/2, variant Určice). Interesting is the dominant position of the grave on the plateau of a prominent terrain ridge with a spectacular view of the landscape, to which we find parallels in the nearby surroundings (Dobrochov, Vřesovice). Gradually, it turns out that we are able to single out a category of isolated, large, richly equipped male burials, or small barrow cemeteries, with the dominance of the male element on clearly exposed landscape dominoes, as part of the local development of the Moravian Corded Ware culture. This allocation is certainly not random, and was presumably intended to highlight and underscore personal social status and importance of burials of society's leading representatives.

Moravská šňůrová keramika, solitérní hrob, dřevhostický džbán, krajinná dominanta

Moravian Corded Ware culture, solitary grave, jug of Dřevhostice type, landscape dominant

Úvod

Ve dnech 1. února až 7. března 2019 probíhal záchranný archeologický výzkum vyvolaný akcí „Skleník Smržice II, k. ú. Smržice, okr. Prostějov“ (FOJTÍK 2020a; 2020b). Na ploše budoucího skleníku a obslužné komunikace bylo prozkoumáno a zdokumentováno celkem 8 terénních archeologických situací. Jednalo se o 7 sídlištních objektů souvisejících s již dříve zkoumanou rozsáhlejší osadou střední doby bronzové až starší doby železné (FOJTÍK

NÁLEZ BRONZOVÉHO HROTU KOPÍ Z KATASTRU VELKÝCH HERALTIC (OKR. OPAVA)

JIŘÍ JUCHELKA

Článek pojednává o náhodném nálezu bronzového hrotu kopí z katastru Velkých Heraltic (okr. Opava), ke kterému došlo v roce 2017. Předmět představuje již devátý nález stejného typu militaria z prostředí českého Slezska. Jeho datace odpovídá nejstarší fázi popelnicových polí, tedy stupňům B D až Ha A1. V příspěvku je rovněž představena analýza nálezových okolností.

The paper discusses the accidental discovery of a bronze spearhead from the Velké Heraltice cadastre (Opava District) in 2017. The subject represents the ninth find of the same type of militaria from the Czech Silesian environment. Its dating corresponds to the earliest stage of the Urnfields., namely to stages B D / Ha A1. An analysis of the finding circumstances is also presented in the paper.

bronzový hrot kopí, popelnicová pole, mladší doba bronzová, pravěká militária, monodepozita

bronze spearhead, urnfields, Late Bronze Age, prehistoric militaria, monodeposits

Úvod

Ve sbírkách Slezského zemského muzea se nachází takřka celý exemplář bronzového hrotu kopí (př. č. 01/021/2018; P 9936; obr. 1). K nálezu došlo v roce 2017 v rámci řízené prospekce ve spolupráci se sdružením Archeologie Silesia na poli JV od intravilánu obce, v trati Vyhlídka, v prostoru mezi ulicemi Lihovarskou a Sportovní na pravobřeží Heraltického potoka. Místo nálezů se nachází v nadmořské výšce 365 m, v blízkosti pramene lokální sezónní bezejmenné vodoteče, která se zprava vlévá do výše zmiňovaného potoka (cca 49.9668558N, 17.7366208E) přibližně 365 m vzdušnou čarou směrem na severozápad od místa nálezů.

Předmět pochází z území s doposud jasně nepotvrzeným soudobým osídlením, které by odpovídalo závěru doby bronzové. I přesto se nejedná o zcela archeologicky marginální oblast. Z katastru obce jsou totiž hlášeny ojedinělé nálezy artefaktů z eneolitu či z protohistorie (dosud nepublikováno).

VÝZKUM HRADU CHLUM U BÍLAVSKA V LETECH 2018–2020

VERONIKA DUDKOVÁ – PETER KOVÁČIK –
JAKUB MIŘIJOVSKÝ – STANISLAV POPELKA

Článek shrnuje výsledky záchranného archeologického výzkumu, provedeného na lokalitě Bílavsko – hrad Chlum u Bílavka v roce 2018 společností Archaia Olomouc, a dílčí informace z výzkumných aktivit grantového projektu NAKI II „Historická krajina na pomezí Slezska a Moravy“. Zatímco hlavním úkolem záchranného výzkumu byla dokumentace archeologických situací narušených po vichřici v roce 2017 a vyzvednutí ohrožených movitých archeologických nálezů, v rámci grantového projektu byly na lokalitě realizovány výzkumné aktivity nedestruktivní povahy, které měly předchozí zjištění doplnit a poskytnout oporu pro další zamýšlený výzkum. Dosud tak byly provedeny dílčí petrografické analýzy vzorků odebraných ze sond záchranného výzkumu, dále přesná 2D a 3D dokumentace a analýzy viditelnosti.

The paper summarizes the results of the rescue archaeological excavation carried out at the site of Bílavsko – Chlum Castle near Bílavsko in 2018 by the company Archaia Olomouc and partial information from the research activities of the NAKI II founding project „Historic Landscape of the Silesia-Morava Border.“ While the main task of the rescue excavation was the documentation of archaeological situations disturbed after the 2017 storm and the retrieval of endangered movable archaeological finds, the founding project carried out non-destructive survey activities on the site to complement the previous findings and provide support for further intended research on the site. So far, partial petrographic analyses of samples taken from the rescue excavation trenches have been carried out, as well as precise 2D and 3D documentation and visibility analyses.

*hrad Chlum u Bílavka, pravěká a středověká fortifikace, časoprostorová distribuce artefaktů,
2D a 3D fotogrammetrie, analýza viditelnosti*

*Chlum Castle near Bílavsko, prehistoric and medieval fortifications, spatiotemporal distribution
of artefacts, 2D and 3D photogrammetry, visibility analysis*

Úvod

V článku jsme se pokusili shrnout výsledky záchranného archeologického výzkumu provedeného na lokalitě Bílavsko – hrad Chlum u Bílavka v roce 2018 oprávněnou organizací Archaia Olomouc z. ú. pod vedením P. Kováčíka a V. Dudkové a dílčí informace z výzkumných aktivit grantového projektu NAKI II „Historická krajina na pomezí Slezska a Moravy“, na jehož řešení se v rámci řešitelského týmu Slezské univerzity v Opavě podílí i oba jmenovaní. Zatímco hlavním úkolem záchranného výzkumu byla dokumentace